

Nutidens børn har stadig brug for dannelse. Ikke af den gammeldags slags, men en dannelse, der tager udgangspunkt i, at det individuelle og det fælles er to sider af samme sag – nemlig det sociale. Ph.d.-stipendiat Lotte Broe, Institut for pædagogisk antropologi ved Danmarks Pædagogiske Universitet, ser dansen som et tilbud om en moderne æstetisk og sanselig dannelse.

Må man danse moderne i skolen?

* Børn i dag er egoistiske og selvhævdende og har ikke begreb skabt om fælles værdier. De mangler simpelthen dannelse, siger kulturpessimister, der begræder danneskulturens forfald. Andre ser kreative børn fulde af tro på sig selv; de ved, hvad de vil, og de har et befriende afslappet forhold til autoriteter.

Lotte Broe, der er ph.d.-stipendiat ved Institut for pædagogisk antropologi ved Danmarks Pædagogiske Universitet, er i grunden uenig med begge fronter. Ganske vist har hun i forbindelse med sine feltstudier i den danske folkeskole kunnet konstatere, at det kan være svært for lærerne at "holde skole", for eksempel fordi de ikke kan trænge igennem med en kollektiv besked. Men hun mener ikke, at løsningen på dét problem findes i en tilbagevenden til traditionelle forestillinger om dannelse og gode manerer.

»Den radikale individualisering, der har fundet sted, er for mange det værste tegn på forfald. Børn i dag ved ikke, hvad gode manerer er, og de forstår ikke en kollektiv besked, siges det. Pessimisterne vil hævde, at det problem kan vi kun løse ved at få mindre individualisme og mere fællesskab. At vi må geninvestere i de gamle kollektive værdier og fælles normer, vise hensyn til hinanden osv. Men den tankegang bygger på, at man forestiller sig det individuelle og det fælles som to forbundne kar, hvor der bliver mindre af det ene, hvis der bliver mere af det andet. Altså; hvis individualismen breder sig ud over det hele, så gør den det på bekostning af en social bevidsthed eller fællesskabsfølelse. Det mener jeg er forkert«, siger hun.

»Når man taler for en traditionel dannelse, så forudsætter man jo et klassisk oplysningsfilosofisk ideal om almenhed, altså at nogle mennesker er oplyste, at de ved hvor lyset er og derfor kan lede andre derhen. Den autoritetsforestilling duer ikke i dag, hvor ingen i al alvor kan slippe af sted med at sige 'jeg ved, hvad der er bedst for menneskeheden og dermed også for dit barn'. Vi lever i en kulturalistisk tidsalder, hvor der er sket et skred fra troen på et civilisatorisk opdrag, som man kan gå ud og kæmpe for, til en bevidsthed om, at der findes et hav af kulturer med hver deres egenart og eksistensberettigelse. Og når det skred er sket, kan man ikke insistere på en dannelsesforestilling, hvor man tror på, at man kan hæve individet op i almenheden. Det ville forudsætte, at nogen kan definere det almene vel, som det enkelte individ så skulle realisere. Det er en dannelsesforestilling, som er ude af trit med de vilkår, som vi nu eksisterer under«, siger Lotte Broe.

Lige så utidssvarende og i egentlig forstand u-pædagogisk vil det dog i følge Lotte Broe være at idolisere individet og bede det enkelte barn om selv at skabe rammerne om og sætte grænserne for sin udfoldelse:

»At sige at børn har en egen kultur er i princippet meget godt. Det er en værdsættelse af, at børnelivet har en egenart, som er værd at værne om. Men man skal ikke have overdreven respekt for denne livsudfoldelse, for det fører til undervurdering og barnliggørelse. Det er et kendt kulturrelativistisk paradoks. På den ene side anerkender vi noget ved at kalde det kultur, på den anden side isolerer vi det. Ved at

tildele børn en egen kultur og sige, at de skal have den i fred, så undervurderer man børnenes villen noget med alt det, som vi måske synes ikke hører til deres egen kultur. Denne villen-noget-med-verden er måske deres vigtigste drivkraft, og det der gør, at børn ikke bliver ved med at være børn altid.«

For lidt eller for meget

»Kulturbegrebet bliver altså nemt et eksklusionsbegreb, der lukker noget inde ved at holde noget andet udenfor nogle bestemte rammer. Derfor vil jeg hellere tale om børneliv. Ordet børneliv kalder på deltagelse og engagement, og det mener jeg er vigtigt. Vi skal ikke af lutter berøringsangst trække os og sige: 'det er vel nok en fin tegning, lille Peter. Forestiller den en hest? – det er sandelig fint', selvom det bare er tre kruseduller på et stykke papir. Hvis man faktisk ønsker at engagere sig i barnets liv, kan man derimod vælge flere forskellige tilgange. Man kunne for eksempel vælge en faglig tilgang, hvor man diskuterer tegningen og tilbyder barnet nogle redskaber til at gøre tegningen mere vellignende, udtryksfuld eller lignende. Eller man kunne interessere sig mere for barnets livssituation og spørge til betydningen af, at tegningen skal forestille en hest. Begge dele ville være at tage barnet alvorligt. Hvis man bare ser tegningen som 'et fint børne-kulturelt udtryk' så holder man barnets engagement ude i en armslængde. Som pædagogisk strategi bliver det nemt til en 'passig-selv-pædagogik'. I virkeligheden er det en mangel på interesse, selvom pædagogen næppe vil forstå det sådan. Den voksne vil nok sige, at det er i

"Altså, sådan var det jo ikke, da jeg var lille og gik på danseskole, hvor jeg lærte polka og vals i overensstemmelse med de traditionelle dannelsesforestillinger; det var et intellektuelt projekt, og der var en stor berøringsangst i forhold til det kropslige og det sanselige."

8 Må man danse moderne i skolen?

FOTOPOLIFOTO

► barnets bedste interesse, og at det skal have lov til at udvikle sig i fred i betydningen på dets egen kulturs præmisser. Men denne kultur er jo netop defineret og bestemt af de voksne, og når man lytter nærmere efter, hvad de giver udtryk for, er der meget lidt, som tyder på, at børn faktisk er interesserede i at blive spærret inde i deres 'egen' kultur,« siger Lotte Broe.

»Den traditionelle dannelsesstærkning kan man kun bruge til at slå børn i hovedet med og sige, at de er for meget. Hvis man skal tænke dannelse i dag, så må man tage udgangspunkt i, at det æstetiske spiller en helt anderledes rolle i dag i dannelsesprocessen. Ikke æstetik som en udvendig kompetence – kunstkendskab osv. – men selve det at være på. At vi dannes gennem 'at være på' vil sige at vi bliver til som individuelle og sociale væsener gennem vores 'op-førsel'. 'Jeg opfører mig, ergo er jeg'. Dannelse handler jo helt grundlæggende om sammenhængen mellem det individuelle og det sociale, og det vil jeg i en moderne sammenhæng lidt sloganagtigt oversætte til, at dannelse må handle om 'at blive sig selv uden være sig selv nok'. Det, som en aktuel dannelsesstærkning må have for øje, er altså egentlig en opførselsans eller en sans for 'for lidt eller for meget af mig'. Dannelsen af den sans må gå gennem de æstetiske, sanselige erfaringer i den mest grundlæggende forstand, for det drejer sig om en kropsligt forankret sanselig fornemmelse for, hvor meget jeg fylder i rummet. Hvor meget man fylder i et rum handler jo ikke kun om legemets afgrænsning,« siger hun.

»Vi mangler at finde ud af, hvad det æstetiske betyder for sammenhængen mellem det individuelle og det fælles i dag. Altså på en moderne social realitets præmisser. Det har man ikke gjort, og det er derfor, at man falder i enten kulturpessimismens forfalds-grøft eller går i individualistisk selvsving. Man tror, at man skal vælge den ene eller den anden model; altså at hvis man skal skabe plads til det fælles, så skal man knægte individualiteten eller omvendt. Man har ikke forstået, at sammenhængen i dag foregår på en helt anden måde. For lærere og pædagoger handler det derfor om at lære at kunne skifte synsvinkel på den opførsel, de bliver konfronteret med. Enten at finde ud af, hvor det individualitetsmarkerende ligger i en given opførsel, eller hvor åbningen ligger mod det sociale,« siger hun.

Flere ritualer

Lotte Broe mener, at en aktuel dannelses-tænkning må prioritere æstetiske erfaringsrum eller 'eksperimentarier', hvor man kan afprøve forskellige iværksættelsesstrategier for individualitetens opførelse. For et par år siden var hun med til at evaluere forsøgsordningen 'Tusindkunst', hvor kunstnere arbejdede sammen med børn, pædagoger og lærere om at integrere arbejdet med kunst og kultur i institutionernes dagligdag i anderledes forløb og metoder. Her blev hun opmærksom på dansen, der både metaforisk og reelt kan opfattes som et bud på et sådant eksperimentarium:

»Altså, sådan var det jo ikke, da jeg var lille og gik på danseskole, hvor jeg lærte polka og vals i overensstemmelse med de traditionelle dannelsesforestillinger; det var et intellektuelt projekt, og der var en stor berøringsangst i forhold til det kropslige og det sanselige. Men den moderne, ekspressive og kreative dans er meget velegnet. Den foregår netop i mellemværendet mellem det individuelle og det fælles. Det er en ritualiseret og ritualiserbar form, hvor der er nogle stærke strukturer samtidig med, at man kan udfolde sig kropsligt og individuelt. Derfor har dansen alle de karakteristika, som et moderne dannelseseksperimentarium bør have ideelt set.«, siger hun.

»Danser gør noget, som de klassiske opdragelses- og uddannelsesformer har det svært med; den appellerer i kraft af kroppens involvering til det enkelte individs selvtematisering samtidig med, at den i kraft af en stærk ritualisering giver individet mulighed for en selvforglemmelse, der også åbner mod det sociale. Ritualer er en stærk form, der tilbyder en vis sikkerhed i en sammenhæng, hvor man helt konkret vil sætte eksistensen på spil gennem kroppens involvering. I ritualer ligger en erfaringsbåret tradition med overleveret viden, som kan guide den enkeltes eksperimenter. Og her er dansen jo bare et eksempel på et dannelseseksperimentarium. I andre kunstformer kan man også fremhæve forskellige dannelsesæstetiske momenter, og man kunne indtage helt andre erfaringsformer som f.eks. håndværksmæssige og terapeutiske i en bredere karakteristik af sanselig erfaringsdannelse.«

»Jeg kunne ønske mig, at man havde ritualiserede

former, hvor man kunne få lov til at sætte sig fysisk-sanseligt på spil, for det er ikke nok med de intellektuelle udfordringer. Dem har vi jo også i ritualiseret form i skolen«, siger hun.

»Det danske lærere tænder på, når de hører om det her, er det sociale curriculum. De savner redskaber til at lære børn sociale færdighedsregler. Men her skal man så passe på, at dansen ikke bliver udsat for den samme nyttetænkning som legen, når man diskuterer 'leg og læring'. I den diskussion er der for tiden en tendens til, at man i stedet for at få åbnet for deltagelsesrum og de sanselige erfaringer får mudret de pædagogiske rationaler ind i hinanden. Legen spændes for en anden vogn. Man tror måske, at man går ind og respekterer børns egen-kultur ved at tage fat i legen og bruge den som indgangsvinkel til det, vi vil med børnene, men det falder mig for brystet, når man for eksempel taler om at høste læringspotentialerne i legen. Jeg ser manden med leen for mig. Jeg siger så ikke, at man bare skal lade børnene lege i fred. Legen er god til at blive klogere på, hvad der foregår i børns universer, og man kan frem for alt få et glimrende indblik i, hvordan der uophørligt forudsættes og skabes en sammenhæng mellem det individuelle og det fælles i børns liv. Men det er tærværdigt at interessere sig for legen med en bagtanke om, at man skal høste et læringspotentiale. Jeg synes, at det er klogt, at lærere og pædagoger er begyndt at interessere sig mere for, hvad de kan lære af hinandens forskellige pædagogiske rationaler og strategier. Men man skal ikke som institutionspædagog overtage lærernes pædagogiske rationaler. Det er meget mere konstruktivt at fastholde en forskel og et spil mellem de forskellige rationaler«, siger Lotte Broe.

Steen Bruun Jensen
sbj@dpu.dk

Lotte Broe

Ph.d.-stipendiat, Institut for pædagogisk antropologi
ved Danmarks Pædagogiske Universitet

I såvel England som Sverige har man årelange erfaringer med den såkaldte 'educational dance' - dansen som fag på skoleskemaet og som fritidstilbud på linje med billedkunst, musik, drama etc. Der både forskes og undervises i dansens potentiale og placering i feltet mellem kunst og pædagogik, og der uddannes egentlige dansepædagoger, som kan varetage undervisningen af børn og unge. Inspireret af disse erfaringer arbejdes der i Danmark på forsøgsbasis med dans i skole og fritid bl.a. inden for rammerne af projekt 'Ung Dansescene' ved den københavnske kulturinstitution Dansescenen samt med pilotprojektet 'Dans i Skolen' i Århus. I dansk sammenhæng er der kun i begrænset omfang iværksat forskning, der kan belyse dansens dannelsesmæssige kvaliteter på baggrund af et kendskab til det konkrete møde mellem professionelle dansere, børn, lærere og pædagoger. Det forsøger Lotte Broe at råde bod på med sit igangværende ph.d.- projekt, der har titlen 'Dannelse og æstetisk sans'.